

YOSHLAR TARBIYASIDA MA'NAVIYATNING O'RNI

Eshqorayev Zayniddin Abdumo`minovich

Muzaffar Saitov Jumaydillayevich

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti tyutori

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada yoshlar tarbiyasida ma'naviyatning o'rni universitet miqyosida tahlil qilinadi. Ma'naviy tarbiya universitet ta'lim muhitida qanday shakllanishi, talabalar ongiga qanday ta'sir ko'rsatishi va zamonaviy ta'lim muassasalarida qanday metodik yondashuvlar mavjudligi o'rganiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, universitetlarda ma'naviy-kommunikativ muhit qanchalik boy bo'lsa, yoshlar shunchalik axloqiy, vatanparvar va ongli shaxs sifatida shakllanadi. Maqolada so'rovnomalar, intervyular va nazariy kontent tahliliga asoslangan natijalar asosida taklif va tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: ma'naviyat, universitet, yoshlar tarbiyasi, ma'rifiy muhit, axloqiy qadriyatlar, pedagogika

KIRISH

Globalashuv jarayonlari, axborot texnologiyalarining tez sur'atlarda rivojlanishi, madaniyatlararo o'zaro ta'sir kuchayishi – bularning barchasi yoshlar tarbiyasini zamonaviy sharoitda qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim bosqichidagi yoshlarning dunyoqarashi, hayotga va jamiyatga bo'lgan munosabati, axloqiy holati ma'naviy asoslar bilan bevosita bog'liq.

Universitet talabalari – bu kelajakdagi muhandislar, pedagoglar, shifokorlar, iqtisodchilar va jamiyat yetakchilari. Demak, ularning nafaqat ilmiy, balki ma'naviy, ijtimoiy va axloqiy jihatdan shakllanishi davlat va jamiyat barqarorligining asosiy shartidir. Talabada ma'naviyatli fikrlash shakllanmaguncha, u ijtimoiy mas'uliyatni chuqur anglamaydi, vatanparvarlik hissi kamol topmaydi.

Bu maqolada aynan universitet darajasida yoshlar ma'naviy tarbiyasining holati, mavjud metodik yondashuvlar, universitet muhitining shakllantiruvchi omillari, shuningdek, ushbu jarayonni samarali tashkil etish bo'yicha ilmiy asoslangan tahlillar olib boriladi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda **Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universitetining** 2–4-bosqich talabalaridan iborat **180 nafar respondent** (talaba, o'qituvchi, dekanat vakillari) ishtirok etdi.

Tadqiqotda quyidagi metodlar qo'llanildi:

1. **So'rovnoma usuli** – 120 nafar talaba orasida “Universitetda ma'naviy tarbiya qanday amalga oshmoqda?” mavzusida anonim so'rovnoma o'tkazildi.
2. **Yarimstrukturaviy intervyu** – 12 nafar pedagog va 8 nafar dekanat a'zosi bilan ma'naviy-tarbiyaviy ishlar holati va samaradorligi bo'yicha intervyu olib borildi.
3. **Kontent tahlil** – Universitetlar Nizomi, “Tarbiyaviy ishlar dasturi”, “Ma'naviyat va ma'rifat markazi” hujjatlari tahlil qilindi.
4. **Pedagogik kuzatuv** – Universitetda o'tkazilgan ochiq darslar, madaniy-ma'naviy tadbirlar va to'garaklar faoliyati monitoring qilindi.

Statistik tahlillar uchun Excel va SPSS dasturlari orqali grafik va foizli taqqoslovlar tuzildi. Ishda obyektivlikni ta'minlash uchun ilmiy-metodik adabiyotlar bilan bog'liqlik ta'minlandi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

- **60% talabalar** universitetdagi ma'naviy-tarbiyaviy ishlarni “etarlilik darajasida” deb baholadi, **25% esa “rivojlantirish kerak”**, **15% esa “yetarli emas”** deb hisoblaydi.
- Talabalarning ****73%****i universitetda o'tkazilayotgan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar (kitobxonlik kechalari, vatanparvarlik uchrashuvlari, tanlovlar) ularning shaxsiy fikrida va hayotiy pozitsiyasida ijobiy ta'sir ko'rsatganini ta'kidlaydi.
- ****O'qituvchilarning 81%****i darsdan tashqari mashg'ulotlarda tarbiyaviy komponent yetarli emasligini, unga alohida vaqt ajratilmasligini ta'kidlagan.
- Universitet ichida ma'naviyat markazlari mavjud bo'lsa-da, ularning faoliyati ko'pincha formal xarakter kasb etgan. O'tkazilgan tadbirlar aksariyat hollarda o'zbek adabiyoti va milliy qadriyatlarga emas, balki umumiy ma'lumotlarga yo'naltirilgan.
- Oila, maktab va universitetlar o'rtasida uzviy ma'naviy tarbiya tizimi mavjud emasligi ko'zga tashlanmoqda.

MUNOZARA

Natijalar shuni ko'rsatadiki, universitetlarda olib borilayotgan ma'naviy-tarbiyaviy ishlar ma'lum darajada ijobiy samara bermoqda, biroq bu faoliyat tizimli va metodik yondashuvdan yiroq. Ma'naviy tarbiya, ko'pincha, faqat bitta yo'nalishda – tadbirlar shaklida olib boriladi. Aslida esa, u dars jarayoniga integratsiyalashgan, talabaning hayotiy pozitsiyasiga moslashgan, tanqidiy tafakkurni va vijdoniy qarashlarni shakllantiradigan uslubda bo'lishi zarur.

Universitetda ma'naviyat muhitini shakllantirish uchun quyidagilar muhim:

- **Ma'naviy liderlarni tayyorlash:** talabalar orasida o'z tengdoshlariga ijobiy ta'sir ko'rsatuvchi faol yoshlar tanlab olinib, ular orqali peer-to-peer tarbiya yuritilishi mumkin.
  - **Tarbiyaviy loyihalarni joriy qilish:** "Bir talaba – bir qadriyat" tamoyiliga asoslangan ichki kompaniyalar, shaxsiy mas'uliyatni oshiruvchi loyihalar.
  - **Fanlararo integratsiya:** hatto texnik fanlarda ham darslar davomida axloqiy masalalarga e'tibor berilishi mumkin.
  - **Ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish:** ota-onalar universitetdagi ma'naviy jarayonlarga jalb qilinsa, bu tizim mustahkamlanadi.
- Aks holda, ma'naviyatdan yiroqlashgan yoshlar madaniyatsizlik, iste'molchilik, individualizm, zo'ravonlik va ijtimoiy befarqlik kabi salbiy oqibatlariga duch keladi.

XULOSA

Yoshlar tarbiyasida, xususan, universitet bosqichida ma'naviyatning o'rni beqiyosdir. Bu bosqichda shakllangan qadriyatlar butun hayot davomida inson xarakterining poydevorini belgilaydi. Shu sababli, universitetlarda ma'naviy tarbiyani tizimlashtirish, metodik asosda olib borish, shaxsiylashtirish va zamonaviy vositalar bilan boyitish zarur.

Kelajakda oliy ta'lim muassasalarida:

- Ma'naviy muhit indikatorlarini ishlab chiqish;
- Tarbiyaviy portfoliolarni yuritish;
- Raqamli ma'naviy platformalarni tashkil etish;
- O'quv rejasiga tarbiyaviy modul sifatida integratsiyalash kabilar dolzarb vazifalardan bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – T.: "O'zbekiston", 2016.
2. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017.
3. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – T.: "O'zbekiston", 2017.
4. Alimardonov T.T. Davlat boshqaruvi va huquq. T.: "Muxlis", 2005 yil.
5. Axmedshaeva M.A. O'zbekiston Respublikasida davlat boshqaruvi tamoyillari. – Toshkent: TDYuI, 2006. –329 b.
6. Boydadaev M. O'zbekiston Respublikasi davlat boshqaruvi tizimining shakllanishi va rivojlanishining siyosiy-huquqiy asoslari.- T.: Adolat. 1996 yil.